

Сльозко О.О.,
к.е.н., проф. кафедри міжнародних
економічних відносин та бізнесу ІМВ НАУ

ВАЛЮТНА ІНТЕГРАЦІЯ- ОЗНАКА ГЛОБАЛІСТИЧНИХ ТЕНДЕНЦІЙ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Між науковцями вже давно триває дискусія про можливість існування валютного союзу без офіційного затвердження союзу економічного й політичного. Розгорнулася ця дискусія ще в 50-х роках ХХ ст., проте набула особливого значення у 90-х роках, коли в Європейському Союзі було розпочато створення ЄВС.

Деякі науковці вважають, що валютний, економічний і політичний союзи повинні збігатись, інші висловлюють думку, що валютне об'єднання може діяти самостійно. На наш погляд, для вирішення цього питання необхідно зважати на наведену вище систематизацію валютних блоків. Існують різні типи валютних союзів за механізмами, умовами й цілями створення. Так, коли країна починає використовувати іноземну валюту замість національної, вона досягає головної мети — усунення хронічної недовіри до національної валюти, нормалізації грошового обігу. Та держава, яка «позичає» свою валюту, обов'язково посилює свій вплив у світі й отримує додатковий попит на національні гроші. У випадку, коли запроваджується колективна розрахункова одиниця, досягається ефективність організації системи зовнішньоекономічних розрахунків, подолання браку коштів у високоліквідних іноземних валютах. При переході ж до єдиної валюти ставляться такі цілі: підвищення ефективності макроекономічної політики, зміцнення стратегічних позицій економічного й валютного об'єднання у світі, значне підвищення стабільності й ліквідності своєї валюти, а також ступеня її інтернаціоналізації, зміна на свою користь механізму курсоутворення.[5]

Отже, для створення перших чотирьох типів валютних блоків існування економічного й політичного союзу не є необхідною умовою. У деяких випадках вона може бути бажаною, але валютні блоки таких типів справді можуть існувати самостійно. Можливий навіть зворотний процес — коли валютна інтеграція сприяє економічній інтеграції країн — членів валютного угруповання. Така ситуація теоретично можлива для випадку з СНД.

Проте для валютних угруповань п'ятого типу, тобто вилучення з обігу національних грошових одиниць і запровадження нової єдиної валюти, необхідним є виконання певних критеріїв економічної конвергенції, тобто між країнами спочатку має відбутись економічна інтеграція. Якщо економічна динаміка країн — членів валютного блоку буде різною, це заважатиме їм жорстко зафіксувати курси своїх валют. Окрім того, економічний і валютний

союз — вершина інтеграційного процесу. Вона передбачає проходження всіх попередніх стадій: зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок товарів, послуг і факторів виробництва, економічний, а потім і валютний союз. Ю. В. Шишков зазначає: «Така послідовність етапів є обов'язковою, хоча б тому, що дієва координація бюджетної, соціальної, фінансової та інших ключових аспектів внутрішньоекономічної політики держав-членів неможлива за відсутності єдиного ринкового простору, який суттєво прискорює нівелювання інфляційних процесів, національних рівнів оплати праці, процентних ставок та інших умов... Поетапність процесу інтегрування є стрижнем і основних документів ЄС, і повсякденної практики».[1]

Тепер у системі міжнародних валютних відносин ключові позиції займають саме колективні валюти. У межах окремих союзів колективні валюти використовуються не тільки як міжнародна інтернаціональна міра вартості шляхом зіставлених валютних курсів, а і як міжнародний платіжний засіб і засіб нагромадження.

За своєю природою колективні валюти також не мають внутрішньої вартості і виступають як умовні рахункові грошові одиниці. Вони не існували у матеріальній формі тобто у вигляді банкнот або монет, а значаться у формі записів на банківських рахунках, в тому числі, і в пам'яті ЕОМ. Колективні валюти, які емітуються міжнародними фінансово-валютними організаціями для визначення і порівняння широкого кола економічних показників і для використання як офіційного грошового еталону в різних валютних вимірюваннях (спільним знаменником для співставлення курсів національних валют). Поступово беруть на себе деякі функції грошей, зокрема функцію платіжного засобу і міжнародних безготівкових розрахунках, функцію засобу нагромадження вартості в формі резервної валюти. Використовується під контролем міжнародних валютних організацій, що забезпечує їм більшу стійкість і більші переваги в ролі міжнародних платіжних засобів порівняно з національними валютами. З простих рахункових одиниць вартості вони поступово стають валютою.[3]

У теоретичному плані колективні валюти знаходяться у більш вигідному положенні ніж ключові валюти національного характеру. Обсяги емісії колективних валют зручніше пов'язати із потребами міжнародного платіжного обороту в ліквідних активах, курс таких валют технічно простіше стабілізувати, наприклад шляхом його обґрунтування зразу на декількох курсах національних валют, що сприятиме значному обмеженню амплітуди його коливання порівняно із національними валютами, що лежать в його основі. Тому ряд провідних економістів світу вважають колективні валюти більш ефективним міжнародним ліквідним активом, ніж ключові валюти. Одночасно більшість з них, розуміють, що запровадження в міжнародний оборот колективних (наднаціональних) валют у кращому випадку зможе лише послабити суперечність світової валютної системи, а не ліквідувати. Однак внаслідок подальшого поглиблення процесу інтернаціоналізації світового ринку, розвитку системи міждержавного економічного регулювання валютна система об'єктивно потребує запровадження в структуру міжнародних валютно-

фінансових відносин універсального, єдиного для всіх наднаціонального платіжного і резервного засобу, тобто своєрідних світових грошей. Поява наднаціональної резервної валюти глобального характеру більш ширше і більш повноцінно враховуватиме інтереси суб'єктів міжнародного обміну, оскільки емісія такої валюти, визначення валютного курсу та інших основних параметрів будуть проводитись колективно, дотримуючись демократичних принципів.[2]

Отже, колективна валюта —це спеціальна грошова одиниця, що є як світовими грошима (СДР), так і регіональними (євро).

Розглянемо відмінності колективної валюти від національної:

- за формою (національна валюта існує в наявній формі, а колективна валюта може бути в безготівковій формі записів на рахунках —СДР);
- за емітентом (випускається не національними банками, а міжнародними валютно-кредитними організаціями чи міжнародними банками);
- за методом визначення курсу (курс колективної валюти визначається за методом кошика валют).

Зараз існує два види колективних грошових одиниць таких як:

1. **СДР** – спеціальні права запозичення, уведені в систему розрахунків Міжнародним валютним фондом (МВФ) з 1 січня 1970 р.;
2. **Євро** – європейська валютна одиниця, функціонує з січня 1999 року у рамках валютної системи “Спільного ринку”.

Після Другої світової війни завдяки стрімкому розвитку американської економіки в міжнародних розрахунках інтенсивно почав використовуватися долар. У 80-ті роки його частка сягнула 75%, але вже на початку 90-х років вона знизилась до 55%. Втрата позицій долара в міжнародних розрахунках обумовлювалась розвитком економік країн Європи та Азії. Починаючи з 90-х років німецька марка, японська ена, швейцарський франк та інші провідні валюти стали також використовуватись як міжнародні платіжні засоби.

З 70-х років новим явищем у системі міжнародних розрахунків стало використання колективних валютних одиниць. [1]

Так у 1970 р. Міжнародний валютний фонд увів колективну валюту під назвою Спеціальні права запозичення (Special Drawing Rights — СДР), а наприкінці 70-х в Європі було впроваджено європейську валютну одиницю екю. СДР були створені як міжнародні резервні активи, призначені для регулювання сальдо платіжних балансів, поповнення офіційних резервів і проведення розрахунків з МВФ членів цієї організації, а також як універсальний еталон вартості національних валют. За певних умов СДР могли виконувати функцію світових грошей як засіб платежу. Але жорстке прив'язування СДР до долара, слабкий зв'язок з приватним бізнесом стали причиною того, що поза межами самого МВФ ця грошова одиниця мала досить обмежене застосування. Щодо екю, то дана валюта певний час виконувала функції світових грошей. У міру зростання валютної інтеграції в Європі її роль як колективної валютної одиниці посилювалась. З 1 січня 1999 р. екю було замінено на євро. Вже сьогодні завдяки визнанню євро транснаціональними банками і транснаціональними корпораціями вона перетворюється на повноправну європейську валюту в операціях на міжнародному приватному ринку позичкових капіталів.

СДР - це міжнародні платіжні і резервні засоби, що випускаються МВФ і використовуються для безготівкових міжнародних розрахунків шляхом запису на спеціальних рахунках і як розрахункова одиниця МВФ. СДР надаються країнам - учасникам МВФ пропорційно їх квотам у цьому фонді і необхідні їм для регулювання платіжних балансів, нагромадження резервів, порівняння курсів національних валют. СДР існують тільки в сфері безгрошових розрахунків у вигляді запису на рахунках. Їх курс установлюється по відношенню до п'яти основних валют (американського долара, англійського фунта стерлінгів, німецької марки, французького франка та японської єни). Використання СДР має безперечні переваги перед колишньою системою міжнародних розрахунків. Як особлива міжнародна валюта СДР не залежать від економічного становища окремих країн, не являють собою чиїхось боргових зобов'язань, як це було за часів панування долара. Погашаючи СДР дефіцит свого платіжного балансу, країна здійснює тим самим повний розрахунок; їй не потрібно потім повертати борги, що було б у випадку врівноваження платіжного балансу за допомогою кредитів.

Таким чином, у розвитку світової валютної системи в сучасних умовах спостерігаються такі основні тенденції. Відбувається поступовий процес перетворення колективних валют типу СДР у головний резервний засіб.

Наступною, більш розвиненою формою регіональної валютної інтеграції став Європейський платіжний союз (ЄПС) з міжнародною розрахунковою валютною одиницею під назвою «епуніт» — ЕРО. Далі в Європі виникли Європейська валютна система з європейською валютною одиницею ЕКЮ і, нарешті, вінець сучасної регіональної валютної інтеграції — Європейський валютний союз з єдиною валютою євро. Європейська валютна система країн ЄС, у межах якої діє так звана європейська валютна одиниця (євро), за своїм змістом і функціями схожа з СДР, але з 2001 року в она в готівковому обугу.[6]

На відміну від СДР євро використовується не тільки в офіційному, а й у приватному секторах як валюта ціни і валюта платежу. При впровадженні євро на неї покладались великі надії як на валюту, яка стане в Європі єдиним платіжним засобом. Переважне використання національних валют у міжнародних розрахунках посилює залежність їх ефективності від курсових коливань, економічної і валютної політики країн-емітентів цих валют. Стан міжнародних розрахунків залежить від наступних чинників :

- економічних і політичних відносин між країнами;
- валютного законодавства;
- міжнародних торговельних правил та звичаїв;
- банківської практики країн;
- умов зовнішньоторговельних контрактів та кредитних угод.

СДР (спеціальні права запозичення) та євро (європейська валютна одиниця) призначались для безготівкових міжнародних розрахунків шляхом записів на спеціальних рахунках країн: СДР — у Міжнародному валютному фонді, євро — в Європейському валютному інституті Європейського Союзу (ЄС). Умовна вартість цих одиниць розраховується на базі середньозваженої

вартості та зміни курсу валют, що входять до валютного кошика (валютний кошик СДР включає в себе чотири валюти, тоді як валютний кошик євро — одинадцять валют країн Європи).

Сьогодні валютна інтеграція виходить на якісно новий рівень на економічній базі, а тому претендує на свою незворотність. Першим прикладом валютної інтеграції став Європейський валютний союз (ЄВС) з єдиною валютою євро, аналогів якому у світовій економіці не було. Згодом майже всі регіони світу — СНД, Північна і Латинська Америка, Азія, Африка, ісламські країни, а також країни Перської затоки — почали декларувати створення і запровадження єдиної валюти, тобто стали на шлях валютної інтеграції, що зумовлює необхідність досліджувати цей цікавий процес. Саме нині потрібен системний підхід до валютної інтеграції, оскільки глобалістичні тенденції вимагатимуть зменшення кількості валют у світі.

Література:

1. Кашпір Р. Євро і монетарна інтеграція України до Європейського простору // банківська справа.-2003.-№3.-С.9-16.
2. Міжнародні валютно-кредитні відносини / За ред. А.С. Філіпенка.-К.: Либідь, 1997.-208 с.
3. Поважна Н.Я. Політика міжнародних фінансових організацій у країнах із перехідною економікою // Фінанси України.-2002.-№9.-с.97-101.
4. Шишков Ю. В. Европейская интеграция и СНГ: Западный образец и его отражение в восточном зеркале // Развитие интеграционных процессов в Европе и России. — М.: ИНИОН РАН, 1997.
5. Буторина О. В. Международные валюты: интеграция и конкуренция. — М.: Издат. дом «Деловая литература», 2003.
- 6.Иванова А., Быков П. Евро против доллара //Эксперт, №44, 1998

Антонова А.В.,
аспирант ГОУ ВПО
«Кемеровский Государственный Университет»

ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ КЕМЕРОВСКОЙ ОБЛАСТИ И СОСТОЯНИЕ ВОДНЫХ РЕСУРСОВ РЕГИОНА

Возрастающий интерес к водным ресурсам в России не случаен, так как в настоящее время очень актуально сравнение таких невозобновимых ресурсов, как вода и нефть. Но это сравнение неверное, потому что надо рассматривать не сам рынок нефти, а тенденции развития этого рынка, для более глубокого понимания важности и перспективности рынка воды.

Разразившийся финансовый и экономический кризис хорошо показал тенденции развития рынка нефти, да и вообще энергетического рынка в целом. Можно представить, что будет, если Россия возьмет ориентацию на продажу